

A LOVAG ÉS A LÓ

A párok már a polkához sorakoztak. A fedetlen női vállakról parfümillet gomolygott fel, és árasztotta el a báltermet.

A lovag magához intette az öreg, ácsorgó inast. Harminc év alatt ki tudja, hány pohár pezsgőt nyújtott át némán az öreg kar a lovagi ujjaknak. A pohárban megcsillant a pezsgő, a jéghideg, tüzes csábító. A teremben kirobbant a zene, elborított mindent, a fülébe harsogott mindenkinek. A lovag nem vett tudomást a zenéről, ahogy előtte a lélegzetnyei csendről sem. A mosoly nem árulta el arcán, hogy tulajdonosa jó érzéssel nyugtázza-e a hangulat növekedését, vagy pedig az idegzsába kényszeríti-e arcát diszkrét rángatózásra.

– Ritter von Kempelen, mond Dieu! Ön ül? Ön, akinek szellemét csak a kelleme múlja felül! Szegény barátom, milyen gonosz kór szögezi karszékehez a bálterem örökifjú lovagját, és gátolja meg, hogy csábításai legremekebb eszközét, a polkát két kézzel és megkettőzött szívvel élvezze?!

– Gonosz kór, grófnő? Sőt inkább: a makkegészség, vagyis amit az én koromban annak nevezhetünk, az ültet erre a határozottan kényelmes pamlagra. A kór, amelyet említeni méltóztatott, tegnap még heverőmre kényszerített, hóhéri kínokkal döfölve derekamat és keresztcsontomat. A tudat azonban, hogy Önt ma imádott Bécsünk legszebbjei között tisztelhetem, elűzte tőlem a fájdalom kutyáit és idejövételre sarkallt.

– Emlékszik, von Kempelen, hogyan táncoltunk mi polkát valaha? Nem is volt az olyan régen!

Kempelen megfelelő hosszúságú mondattal biztosítani kívánta Hanausky grófnőt, – nos, vagy arról, hogy ugyan hogy is felejtette volna el, ami felejtetetlen, vagy arról, hogy bizony már a grófnő lányával is táncolt polkát azóta, és hogy ezek a mai polkák sem olyan polkák már, mint amilyenek az ő fiatakorában voltak. De aztán eszébe jutott, hogy az ő (mármint Kempelen lovag) fiatakorá egybeesett Hanausky grófnő fiatakorával, ezért valami olyan válaszra készült, amely sem a korra, sem a polkára nem vonatkozott, amikor váratlan egy petyhüdt arc tűnt elő, a hozzátartozó nyakkal és állógallérral együtt, és a lovag karszéke fölé tornyosult.

– Hát itt van, Kémpelen? – kérdezte, majd megerősítette saját állítását. – Hát itt van, Kémpelen!

– Őrnagy, ön attakjával olyan háborút zavart meg, amely az emlékezés békéjével kecsegtetett! – és Kempelen lovag arcán a mosoly teljes bizonyossággal az idegzsábának adta át a terepet.

– Fejedelmi flankírozás volt részemről, fejedelmi, ismerjék el! – ismerte el az őrnagy saját magának, miközben fehér kesztyűs két tenyerét elégedetten dörzsölte össze. – Nemcsak nemes vadra bukkantam ezen a vadászaton, hanem egyúttal Diánámat is helyben találtam, akinek a bruchstücköt általnyújthatom! – hajolt meg válla minden görnyedtségével, alaposan egybeszöve a hadászat és a vadászat szóképeit. – A lovag ugyanis tartozik nekem! Igen, tartozik nekem, – egy sakkpartival!

A lovag kezében emelkedni kezdett a pohár, de csak műértő szemének kívánt az őrnagnál vonzóbb látnivalót szolgáltatni.

– Amíg Önt hallgatom, – kezdte, pedig dehogy hallgatta!, – százkilenc apró hírnököt küldött a pezsgő mélye a háborgó felszínre, hogy hírt adjon a mélység titkairól és aromáiról. Hitte volna, őrnagy, hogy ilyen erőt rejt magába egy pohárnyi pezsgő, és ilyen pazarul szórja gyöngyeit?

– Hiú beszéd, lovag! Nem térhet ki a sakkparti elől, jogom van a revansírozáshoz. Jogom a védekezés után a visszaszúráshoz, akár a duellumban, Kémpelen! – majd ijedtséget színlelve a grófnőre nézett. – De mit fecsegek itt, grófnő! Tudnia kell, szerényke győzelmet aratott fölöttem a minap Ritter von Kémpelen barátunk. Győzött, nem mondom, legyőzött azzal az átkozott lóval. De egy hajszálnyi volt csak az a győzelem! Vallja be, lovagom, maga sem bízott már a masinájában, amikor rosírozás után mindkét szárnyon attakba fogtam...

– Az őrnaggyal egy évtizede vívunk végeérhetetlen sakkháborút! – és Kempelen mosolygásra formázta át azt a harci terepet, amely az arca volt.

– Nos, való igaz, von Kémpelen, az ön zsenije és az átkozott masina együtt legyőzhetetlenek! Én mégis azt mondom magának, öregszik az a masina. Már persze, ha masina egyáltalán. A minap is elnézett egy cirkumstanciát, a figyelve kezd kihagyni. Gépnél, barátom, ilyen elképzelhetetlen! Ugye, egyetért velem, grófnő? – fordult váratlanul Hanausky grófnő felé.

– Én nem értek a harci játékokhoz, sem a sakktáblán, sem a párbajteremben! – válaszolt a Gréfin, majd kelletlenségét kifejezendő, idegesen legyezni kezdte magát.

– Tudja-e, mi jár a fejemben már régen, Kémpelen?! – az őrnagy mutatouja szinte mellbe dőfte a lovag frakkingét. – Hogy ez a maga masinája nem is masina.

– Hogyan? – élénkült föl egyszerre Hanausky grófnő.

– Ahogy mondom, madame! Ez a gép nem gép. Ember mozgatja azt, lefogadom akármire, grófnő. Akármire, lovag!

– Embert eldugni egy gép belsejében, de hiszen ez embertelenség! – emelte szemét a grófnő az őrnagyra. – És Kémpelen lovag – hívő keresztény! – tette hozzá megerősítését. – Vagy legalább is fiatalkorában az volt!

– Nos, meglehet, hogy keresztény, a masina azonban, ugyebár, lovag, egy törököt mintáz, aki turbánjával és csibukjával keresztény játékosársainak ijedelméül szolgál és vereséget jelent.

– Ijedelméül? Ön talán megijed, őrnagy, egy nyikorgó, festett fabábutól?

– Nos, attól aligha, grófnő. De egy ízben magam láttam, amint lesöpörte és földhöz vágta a bábukat.

– A játékos hibásan lépett, vagy mondhatnám: csalni próbált! – a lovag mosolya felköltözött a szürke szemekbe, kajánul ingerkedett az őrnagy igazsághajhászó hevületével.

– Nincs hiba vagy tévedés, amelyre masina így reagál, ezt maga is tudja, von Kémpelen! Hogy egy játékos csal, avagy csupán elnézi a lépést, nos, ez az ön szubjektív véleménye, barátom. Harag és lesöprés, – ezek nem gépies lélekre vallanak!

– Talán bizony azt állítja, hogy én magam rejtőzöm el a masina kerekai között? – Kémpelen lovag a pezsgős kehely fölött szemét az őrnagyra tartotta. – Olyannak lát engem, grófnő, aki üres óráit egy dobozba bújva tölti, hogy belül összegörbedve kifelé a bábukat mozgassa? – a kérdésben bugyborékkolt a gúny, de lelke mélyén a lovag félelmet érzett.

– Ön, Ritter von Kémpelen, mindenre képes! – a grófnő hangjában annyi elismerés bujkált, hogy szerelmi vallomásnak is felfogható volt. Nos, ez a szerelmi vallomás ezúttal nagyon rosszkor jött Ritter von Kémpelennek. – Boldogult uram, – emlékezett a grófnő fátyolos hangon, – gyakran elmesélte, amikor ön Budán, a várszínház építésekor a „tűzzel és párával dolgozó alkotmányok” belsejébe bújt...

– Amikor elromlottak! – ismerte el Kémpelen, – mivel rajtam kívül más nem értett az erőgépekhez.

– A sakkmasina is a maga kiagyalmánya! De, hogy mi rejtőzik belül, azt csak Isten tudja...

– ...és Kempelen lovag! – szólt Kempelen lovag, de meg is bánta azonnal, hogy ilyen hivalkodó mondatot ejtett ki a száján.

– Ön káromkodik, lovag, egyenjogúságba helyezi magát a Teremtővel, miközben török figurát farag!

– De, őrnagy! – a lovag színpadiasan széttárta karját. – Felvilágosult századunkban mágiát ki hisz már?! Inkább csak mosolygunk az efféle kulisszákon. Az ördögöt nagy hangon tagadjuk, de egy kicsit azért tartunk tőle, Istent nagy hangon kitessékeljük az életünkéből, de egy kicsit azért reméljük, hogy egyszer mégis beleszól.

– Isten vagy ördög, török vagy keresztény, én belenéznék abba a masinába! – erősködött az őrnagy, miközben inggallérja, mint két kifent bajonett meredt a lovag felé.

– A sakkozó gépet bárki meglesheti, a parti előtt és után a publikum mindannyiszor megbámulja. S ha ezt kevésnek találja, Herr Major, a Leipziger Magazin für Naturkunde olyan részletes leírását adja, hogy egy másik masinát akár kegyelmed is megkonstruálhat.

– Eh, Kémpelen! – az őrnagy türelme utolsó morzsáit élte föl, – én nem előtte, nem utána, én játék közben akarom látni azt a masinát, és nem a füzetbe firkált hókuszpókusz érdekel, hanem ami benne mozog, és ami lesöpri a bábukat, ha megharagszik! Ért engem, Ritter von Kémpelen?!

– Mit szólna ön, ha játék közben a gyomrába akarnék belekukkantani? Vagy akár csak arra kérném, nyissa ki a száját, hogy a fogait megvizsgálhassam?

Az őrnagy ismét előrántotta mutatóujját, hegyén ott reszketett a válasz, amikor – Deus ex machina – váratlanul felcsendült az estély záró valcere. A grófnő felpattant karszékéből, legyezőjét izgatottan tárta-zárta.

– Uraim, – vetette oda búcsúzóul sommás véleményét, mint marakodó ebek közé a koncot, – önök ma a szokottnál is unalmasabbak voltak, az unalomig katonák, és az unalomig cselszövők. Lovag – egyikük sem volt, s ez önre nézve különösen lesújtó, Ritter von Kempelen!

Magukra hagyta a vitatkozókat, lélekben ott szárnyalt és keringett a táncosok között, emlékeiben visszafiatalodott a hajdani grófkisasszonnyá, aki olyan álmatagon vetette magát egy réges-régi bécsi bálon egy szépreményű, ifjú lovag karjai közé.

Kempelen indulni készült, amint azonban feltápászkodott karosszékéből, lábába és keresztcsontjába pokoli fájdalom nyilallt. Összeszorította a fogát, kinnal kiegyenesítette egykor délceg termetét, és méltósággal az ajtó felé indult. A keringő hömpölygését már csak a hátában érezte.

Jó, így nagyon jó. Ne lássák, hogy milyen förtelmesen szenvedek! – gondolta, vagy talán nyögte is, hallhatatlan belső hangján. Mire a lépcső aljára ért, ott várt rá a gyaloghintója. Meggörnyedt, amint beszállt a kényelmetlen, cifra tákolmányba. A két szolga vitte imbolyogva és tántorogva keresztül a bécsi éjszakán. Köszvényes lábait begömböcsítette, és magányában kedvére nyögdecsejt egészen a háza kapujáig.

*

A kandalló még ébren várta. A hatalmas tölgyhasábok vörös négy-szögekre bomolva adták meg magukat az enyészetnek. Gazdája nélkül magának világított a tűz. Kempelen megállt a szalon ajtajában. Szeme a sötétben is felismerte a berendezés megbúvó tárgyait, jóleső érzéssel összegezte: élete kulisszái hiánytalanul sorakoznak körülötte.

Kutyafejben végződött a kotróvas, villájával a lovag a tölgyhasábot a kandalló lángjai közé taszította. A téli éjszakát melegség öntötte el.

A szalon háttérében ott sötétlett a sakkozógép. A fényes, turbános arcon pokoli táncot jártak a fénynyalábok. A csibuk szára végén a pipafej – akár egy állócsillag, a gép szögletes doboza – maga a sötét rejtély.

A lovag nehezen hajolt le és nehezen egyenesedett föl, miközben nyögött és átkozódott. Nyögött az eliramló idő után, és átkozta az itt maradt derékfájdalmat. De az inast nem szólította. kettesben akart maradni a fájdalommal. Hogy egyedül övé legyen a győzelem, ha leküzdi, s ne lássa más a szégyenét, ha mégis alulmaradna.

Egy fali rekeszből palackot vett elő, tokajit, a kolera előtti utolsó évjáratból. És kristály poharat, ünnepre valót.

„Hát, tessék, uraim, kételkedők és hiszékenyek! Tessék, a hírhedt sakkozógép, a Masina, A kutyafejű Török, ugye, énrám gondolnak, amikor ezzel a névvel illetik. Az a baj, hogy turbánt hord a fején, kaftánt a vállain, és csibukot tart a kezében? Ugyan már! Lehetne az én törököm nyalka magyar huszár, sörhasú német bürger, vagy más országbeli szerzet, amíg nem belezhetik ki, amíg nem tudják ugyanolyan üresnek, mint saját magukat, – addig rossz keresztény, addig istentelen és az ördög cimborája. A Masina is meg az alkotója is!”

A lovag végigdübörgött a szobán, a kandallótól a Masináig és vissza. „Én bújok bele, én mozgatom a bábukat, – mondják. De hiszen ott ülök a nézők között az első sorban, vagy le-föl sétálok karba tett kézzel, – mégsem hisznek nekem. Óh, hát hogyan is hihetnének. Az ostobák!” – ivott egy ujjnyit a borból, de talán csak a megszokott

mozdulatra vágyott. „Amikor a csatorna elkészült a Délvidéken, lelketlen, tüzes masinákra volt szükség, dübörgő és sivító barmokra. Bámulhatták, retteghettek tőle, agyon is ütött egyet-kettőt, aki a közelébe ment. És hiába állt a gép, hiába romlott el és hiába voltam kénytelen belebújni, nekik az is ördögösség volt. A legenda már úgy szólt, hogy szikrát szórtam, és a lábam helyén négy kerék nőtt, maga voltam Belzebub! Nevetség!”

„A budai várteátrumban a díszletemelő gép, ott már hiába volt minden szó... Ami egyszer égzengést csinál, máskor meg esőt áraszt, nyáron hóhullást, télen madárhangot, ki hitt ott már nekem?! Mit hittek napsugár és szélzúgás helyett? Hogy én ördögös vagyok! Ott ültem a páholy mélyén, és hallgattam, amint suttogták: Zauberei, boszorkányság! Szerettem volna kiüvölteni, és az üstökénél fogva becibálni a hitetlenkedőket a kulisszák mögé: Nézd meg, Tamás, érintsd meg a kezedd, dugd bele az ujjadat (ne ott, mert ott letépi!), ez gép, nem varázslat!”

A lovag felragadta a gyertyatartót, a Masinához lépett, és a figura arcába világított. „Még téged is kifogásoltak, hogy török vagy. Pedig szép a képed, az arcod ovál, a bőröd színe cserzett, a bajuszod hüvelyknyire legörbed. És milyen haraggal bírod forgatni a szemeidet!” – lassan a Masina mögé lépett, kezét a figura vállára tette. „Hát, így, komám! Azt hiszik, valaki vagy! Mert ott csörög benned a szerkezet, a kezéd meg mozgatja a figurákat előre-hátra. Hát persze, a Török az, aki sakkozik! Aztán becsüld meg magad, vigyázz, hogy el ne rontsalak!” – öklével a figura vállára ütött, csak akkorát, hogy már éppen fájjon (neki, Kempelennek).

„Pedig üres vagy, magadtól egy parasztot sem tolsz fehérről feketére. Mit tudsz te a sakkról? Vagy bármiről? – a lovag a kandallóhoz lépett, kristály poharát fenéig itta, majd visszaindult a Masina felé.

„Pedig majdnem embert faragtam belőled! Torzalakot, akinek formája nincs, de gondolkodik, akár az ember. Ott a leírás a Leipziger Magazinban. Tudod, Török, az jobb, mint te vagy. Az igen! Nem volna csupán tábla és fiók, belülről karok mozgatnák és forgó óriás lemez, ezernyi réssel körbeszórva. De te ezt úgysem érted!” – a lovag a Masina dobozára támaszkodott, majd a Török arcába nézett.

„És tudod, miért nem csináltam meg mégsem a sakkozógépet? Miért csináltalak meg helyette téged? Mert féltem! A saját tervemben nem bíztam igazán. Pedig a terv, a rajz – hibátlan. És sakkozni is tud. Ismer majd harmincezer lépést. És amikor a királynő elé kellett volna állnom vele, mégsem a magam gépét választottam. Valaki mást választottam,

aki semmit sem tudott tervrajzról, Magazinról, nem ismer harmincezer lépést, és mégis jobban bíztam benne, mint a gépben. Mert tud valami olyat, amit te, a Masina – soha! Kárpótlásul téged találtalak ki. Bocsáss meg nekem, Török! Igaz, te se haragudni nem tudsz, se megbocsátani. Mert még a lesöprés és a haragtól forgó szemek, azok sem a tieid. Óh, nem boszorkányság! Fölöttünk egy az Isten, ne kísértsük tovább!” – A lovag engeszteléssel mormolta maga elé: – „Azért a magad módján remekmű vagy te is! Közönséges, üres remekmű – majd alig sóhajtásnyi hangon fejezte be: „Akár egy szépasszony!”

A tűzbe bámult, mintha sugallatot várna a pattogó hasáboktól, majd mint aki megkapta a várt sugallatot, egy nevet morgott maga elé: – „Brisantini”.

A mennyezetig felnyúló könyvespolchoz lépett, és A balgaság dicséretét (szép amsterdami bőrkötésben) enyhén hátranyomta. Az állvány olyan könnyen fordult el a keze alatt, akár egy engedelmes állat.

„Brisantini!” – szólt másodszor is. Könyörgés volt a hangjában. A kamra sötétjéből halk motozás hallatszott, fekvőhelyen reccsent a deszka, és egy fakó arcú szerzet támolygott elő az éjszakából. Ritkás haja kócosan meredt az ég felé, testét hajdan-fehér, szűk éjszakai ruha fedte, mezítelen lábai vastag szőnyegbe süppedtek.

„Ébredj, Brisantini!” – szólt harmadszor is Kempelen, de mintha inkább saját magát ösztökelte volna e buzdítással. – Ébredj, életed nagy napja érkezett el! – és a lovag hátat fordított, hogy ne kelljen az emberoncs arcába néznie. – „Kihívód támadt ismét, az őrnagy életre-halálra játszani akar! És ha kikap, új játékra készül!” – Brisantini alig palástolt gúnyjal megvonta a vállát. – „Az új játék az lesz, hogy sakkozás közben az őrnagy a kardjával keresztülszúrja a Masinát. Hirtelen kezű, félelmetes vívó hírében áll. És mégis ki kell kapnia!

– Egy hónapot kérek, lovag! hogy a zsírfölösleget ledolgozhassam magamról. Különben nem férek be a...

– Elég a siránkozásból! Holnaptól megint csak almát megy egy darab sajtot kapsz naponta, mint régen. és összehúzó magadat – dobozformára.

Brisantini álmosága elszállt, akár a füst, méltatlankodás és harag áradt szavaiból: – „Mikor lesz már vége ennek a rejtőzködésnek? Meddig kell éhezniem hónapokon át, hogy egy nyomorult koporsóba eleve-nen beleszorulhassak. Meddig kell nemes vadként házad legtitkosabb zugában megbújnom, vagy mint rejtegetett kagylónak, amely igazgyöngyöt terem...

– Elég ebből a förtelmes öndicséretből! Igazgyöngy, nemes vad, – te hitvány éhenkórász, hát nem a velencei csatornából szedtelek fel? Nem én húztalak ki a csatorna dögszagú vizéből, ahová beleölted magad? Nem én gyógyítottalak, nem én ruháztalak...?

– Mit ér mindez, ha a díszes bársonyruhát csak a börtönömben hordhatom, ahol senki nem láthatja rajtam, mert ide vagyok bezárva ebben a nyomorult ketrecbe?

– Nyomorult ketrec? Szőnyegek, prémek, bársonytakarók, mit akarsz még, te hálátlan? Megvettelek, a szolgám vagy, agyon is üthetlek, ha úgy hozza a kedvem, de én kitanítottalak, értelmet adtam az eldobott életednek, te meg lázadni mersz és káromolni engem?

– A sakkozás volt az egyetlen, amire megtanítottál, abból is a legléhábbrá, a lóugrásra. Azon kívül ostoba vagyok, a számokat sem ismerem, sem a betűvetést, még azt sem tudom, hogy mennyi minden van a világon, amikben sohasem lesz részem!

– Ne bándd, Brisantini! Egyébként a nevedet is tőlem kaptad, ezt a szép hangzású, rejteimes nevet, az eredetit pedig jobb, ha elfelejted, a velencei policia túlságosan is emlékszik rá. Legyél te a sakkozás titokzatos bajnoka, a Masina lelke.

– Most bezzeg hízelegsz, lovag, de ha úgy hozza a sors, mindannyiszor belekergetsz a deszkasírba, hogy a Török kezét irányítva mozgassam a bábukat.

– Megcsaljuk, mi ketten az egész világot! Hát nem támad kedved a szemük közé kacagni, amint az álmélkodók meg az okoskodók tapogatják a masinát, a füled mellett kopogtatják a doboz vékony falát, és fejcsóválva megállapítják: Üres!

– Nekem még a sakkozásban sincs örömöm, tükörből és alulról látom a figurákat. Legkedvesebbiknek, a lovamnak is csak a farát láttam világeletemben.

– De azt legalább mesterien ugratod! Na, rajta, szállj be, hát! – Kempelen a lobogó gyertyatartóval a Masina felé intett, de Brisantini vonakodott.

– Megfáradtam, lovag. Lassan panzióba kell, hogy küldjél.

– Neked nincs panzió, ezt te is tudod.

– Öreg vagyok, lovag. Húsz éve almán és sajton élek, mégis elhíztam a semmittevéstől. Utcára nem járok, a csontjaim már kiegyenesedni sem hajlandók, nemhogy összecsukódni! Bocsáss el már a szolgálatból.

– A tornaszerek ott porosodnak a szobádban, koptasd csak őket. Most pedig: Vorwärts, a Masinába! Egy éjszakai partit, no, vívjunk egymás ellen!

– A tudásom is megkopott, a figyelmem gyakran elkalandozik. A múltkor is elaludtam parti közben.

– El hát, a málészájú udvari tanácsos tizenhét percig töprengett, aztán egy semleges paraszttal egyet lépett előre. Az őrnagyot még megvered, fél tőled, és józan játék helyett a reváns vágya fűti. Az első lépéstől attackolni fog, és százszor körüljárja a táblát, hogy nem hall-e életjelet kiszűrődni belőle. – A lovag szinte megnyúlni látszott, amint hátát görnyesztve az őrnagyot majmolta: – Most rajtacsípem, Kémpelen!

Brisantini keskeny szája is valami mosolyféltre húzódott. A kandalló parazsa és a lovag gyertyatartója sárga fényekkel dobálta tele a szalont. Az olasz nehézkesen elindult a Masina felé, hasa előredüledt, a háta sovány volt, gerince meghajlott.

– Brisantini! – a szóban különös hangsúly bujkált, a nevezett lassan megfordult, és szembenézett a lovaggal. Kempelen kezében kristálypohár csillogott, és szótlánul nyújtotta feléje. Az éjszakában aprókat pattant a fahasáb, a lángok kiöltötték nyelvüket a kandallóból, Brisantini keze megremegett. Úgy látta, telve a pohár lángokkal, és ha megissza a bort, megissza a lángokat is! Félt a bortól, félt a tüztől, de legjobban félt a lovagtól. Merően a szemébe nézett, de tekintete zsibbadt volt, akár a madáré a kígyó előtt. Kempelen egy darabig némán szemlélte aranyakon vásárolt olasz komédiását, majd elfordult, és szinte maga elé sóhajtott: – „A lovag és az ő végzetes lova”. – A sötétbe meresztette szürke szemeit, úgy préselte ki száján a szót: – „Egy korty tüzet, Brisantini!”

Az olasz egykedvűen teljesítette gazdája akaratát. Pedig nem a szolgai alázat tétette vele, hogy vakon engedelmeskedjék. Nem is a tokaji mánora. Kempelen hangjában volt az a lehengető erő, amelyet Brisantini csak ritkán érzett, és egyik alkalomról a másikra el is felejtett. De ha megérezte, borzongani kezdett. Hangtalanul kiitta poharát.

Kempelen megfordult, ellentmondást nem tűrő mozdulattal kivette a kristálypoharat az olasz kezéből, és szó nélkül a tűzbe hajította. Az utolsó csepp tokaji hosszan sistergett, amint a lángok közé csorgott, majd a kehely a forróságban hangos csattanással ezer darabra repedt széjjel.

Az olasz némán állt, szájában a végzet ízével. Teste íjként feszült meg, lassan a Masina felé indult.

A láda két oldalán egy-egy lapos sánt előretolt, a doboz teteje a magasba pattant. Két léceket oldalra húzott, egyet pedig a Török teste felé csúsztatott el. Közben a figura arcába nézett. A Török bajusza sötéten csüngött lefelé, arcán vigyorra torzult a lángok vörös fénye. Brisantini olyan közel hajolt hozzá, hogy arca árnyékot vetett a lakkozott faarcra. A láda belsejébe nyúlt, és gyakorlott mozdulattal lenyomta az élével összeillesztett két tükörlapot. A Masina belsejébe ereszkedett. Előbb oldalra fordult, az álláig felhúzta mindkét lábát, a lécek alá csúszott, majd lassan kinyújtózott a doboz belsejében. Hogy hová, az ő titka volt. A feje talán a Török ölében pihent, a lábát esetleg az asztal tartóoszlopába rejtette, ki tudja?

Kempelen határozott mozdulattal felrántott egy lemezt, amely lát-hatatlaná tette a benne rejtőzködőt. Már csak a tábla hiányzott, az apró mágnesekkel és a vezetőszinórokkal. A fekete lovat Kempelen az arcához emelte. Az ébenfa figura rubin szemekkel bámult vissza teremtőjére, és megfélemezni látszott mozgatójáról.

A lovag a kis bronz csengőre ütött tenyerével, jelezve, hogy az ellenfél készen áll a nagy megmérkőzésre. A Török feje kísértetiesen biccentett válaszképen, és az éjszakai parti megkezdődött.

Kempelen a kandallóhoz lépett, a kutyafejű kaparóvassal a parázs halomból elkülönítette a legnagyobb hasábfát. – „Boszorkánysággal vádoltok? Hogy az ördöggel cimborálok? Legyen, hát, nektek pokol! Elkárhozott, eleven lélekkel, ha ezt akarjátok!” – az izzó hasábot a kotróvassal meg a tűzfűgő lapáttal kiemelte a kandallóból, és a Masina doboza alá taszította. A hőség előntötte a szalont.

„Nem hittetek benne? Azt gondoltátok, megcsallak titeket? Hát jól gondoltátok! Mert megcsallak! Holnaptól találgathatjátok, hogyan működött a Masina!”

A doboz alját ellepték a lángnyelvek, keményen pattogtak, és mohóan szaladtak szét a lakkozott, fekete oldalfalakon.

„Vége a csalásnak, és vége a megcsalásnak! Ezt akartátok? Hogy a titok ne legyen többé titok? Egy marék hamuban semmi titokzatos nincsen!” A Török arcán apró hólyagokat vetett a festék, a ragasztó fojtó szaga csípni kezdte a lovag orrát és szemét. – „Nincs titok semmi! A tűz tiszta és hallgat cinkosan! És nem árul el semmit! semmit! semmit!” – Kempelen újabb és újabb tüzes hasábokat tolt a faláda alá, a tükrök hangos sikoltással hasadtak ketté, a vékony lemezek felkunkorodtak, amint elpattantak egymástól, a lakk és az olaj szagába valami iszonyú,

idegen bűz vegyült. A Masina recsegett és nyikorgott, mintha belülről a rémület akarná szétfeszíteni.

„Pokolba, hát a Masinával! Nem fogtok csaláson kapni soha! Most már mindörökre az enyém maradsz! Nem győzöl többet senki ellen! De megverni most már biztosan senki sem fog! És nincs több reváns! Vége a partinak, uraim! Vége a szökdécselő lovaknak, az elegáns futóknak, a konok bástyáknak! Hát, Istenem, vége a királynőnek is! Megharcolták ezt a harcot, megcsalták a csalókat, és megcsalták a hitetleneket! Haha, őrnagy! Ezt a partit nyerd meg!” – a tüzes végű kotróvasat rettenetes erővel a doboz belsejébe dőfte, a vas a ropogó deszkaszilánkok közé hatolt, csak a gonoszszemű kutyafej vigyorgott a tűzbe, mintha a közvetlen közelből akarna gyönyörködni iszonyú művében.

„Meine Damen und Herren! Der weisse König ist tot! Hogy mindenki értse: Vége! Vége, hölgyeim és uraim! A fehér király halott!”

Fejével rettenetes igent bólintott, megrázta, mintha egész élete keserűségét akarná kirázni belőle, majd kinnal fölemelte földre hullott köpenyét, és kitántorgott a szalon ajtaján.

Egy hamukupacot és iszonyú fájdalmat hagyott csak a háta mögött. Az élete művét. Brisantini nevét nem ejtette ki többet.

*

A Wiener Morgenblatt öles hírben tette közzé a szenzációt: „Die letzte Partie des Ritters!” Majd biztossággal állította, hogy a Masinát a lovag boszorkányos ereje lobbantotta lánggra, miközben azt is érezte, hogy ugyanez a Zauberei mentette meg von Kempelen életét a tűzhálaltól. A lovag megvetően hajította a Morgenblattot a csatorna szürke vizébe.

A kihalt rakparton az őrnagy közeledett. megroggyant aggastyán benyomását keltette, reszketve tárta szét karjait, és kis híján megölelte a rittert, akit előző éjjel felnyársalni kívánt vádló mutatójával.

„Mon chérie! C'est terrible! – vigasztalta a lovagot csikorgó franciasággal. – “A Masina, a drága Masina! Megcsalt, itt hagyott bennünket! Nem, lovag, nem lehet ez a véletlen műve!” – és tördelni kezdte bajonettforma ujjait.

– Ha tudnád, mennyire igazat beszélsz! – suhant át Kempelen arcán egy alig leplezett mosoly.

– „A boszorkányság letagadhatatlan. mennél inkább bizonyíthatatlan, annál inkább letagadhatatlan!” – patakzott a szó az őrnagyból.

- „Badarság!” – szaladt ki a lovag száján.
- „Kémpelen! Ne káromolja a végzetet, ő tette ezt velünk!”
- „No, persze!”
- „És ott a bizonyíték! A felügyelő megtalálta a szilánkokra repedt poharat a tűzben. Kétséget kizáróan a démoni mű volt. De, hiszen, megírta a Morgenblatt is!”
- Akkor úgy igaz, őrnagy!
- Mon amis, megcsinálja?
- Hogyan? – hökkent meg Kempelen.
- Hát, az új Masinát! Tudja, készült róla leírás a Leipzigerben! Gyerekjáték! Csak most faragja inkább indiánfőre. persze, valódi tollakkal. magának semmi, Kémpelen!
- Az, gyerekjáték. Also, Grüss Gott, Major!

Kempelen hátat fordított az őrnagynak, és nehézkes lépteivel a csatornapart nyirkos köveit kezdte róni. – „Az ostoba fajankó, a tökkelütött... Hogy démon, meg indián!” – Keserűség volt benne, vagy harag? A lovag a szélnek feszítette arcát, hadd vágjon szemközt, majd: – „Ez a vezeklés!” – tette hozzá.

A csatorna felől kiáltásokat hallott. Két városi hajdú hosszú csáklyával valami vízbe esett csavargót húzott partra. A vállából folyt a vér, a feje tehetetlenül verődött jobbra-balra, rongyai cafatokban lógtak róla. Kempelen meglassította lépteit, szemét keskenyre húzta. Óvatosan megtapogatta köpenye zsebét. Baloldalt, ahol az emberek a szívüket hordják. A köpeny lapos volt és sima. „Otthon maradt a pénztárcám!” – gondolta, és valami halvány bosszúság suhant át az agyán.

- Na, mindegy! – morogta.

Aztán ismét gyorsabbra fogta lépteit a novemberi szélben.